

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

Н.ИСАКУЛОВА, З.БОХОВУДДИНОВА, С.МАХМУДОВА

**ЎҚУВ ЖАРАЁНИДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН
ФОЙДАЛАНИШ УСЛУБИЯТИ**

(Услубий қўлланма)

Тошкент
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
«Фан» нашриёти
2013

Услубий қўлланма “Таълим технологиялари” фанидан тайёрланган бўлиб, институтларнинг “Касб таълими” йўналиши талабалари учун ишлаб чиқилган.

Услубий қўлланмада талабаларга “Таълим тўғрисида”ги Қонун ва “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”да таълим-тарбия тизимини ислоҳ қилиш, унга илғор педагогик технологияларни жорий этиш зарурлиги қайта-қайта таъкидланади. Таълим-тарбияда жараёнини технологиялаштириш билан ахборотли ўқитиш сифатига барҳам беради.

Услубий қўлланмадан касб-ҳунар коллежлари ҳамда олий таълим муассасалари ўқитувчилари, шунингдек, мазкур муаммога қизиқувчилар фойдаланишлари мумкин.

М а с ъ у л м у ҳ а р р и р:
педагогика фанлари доктори, профессор **Махмудов Ю.Ғ.**

Т а қ р и з ч и л а р:
педагогика фанлари номзоди, доцент **Н.Акбаров,**
педагогика фанлари номзоди **О.Орипова**

КИРИШ

“Таълим тўғрисида”ги Қонун ва “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”да таълим-тарбия тизимини ислоҳ қилиш, унга илғор педагогик технологияларни жорий этиш зарурлиги таълим-тарбия жараёнини технологиялаштиришни тақоза қилади.

Шахсни тарбиялаш, унга таълим беришга йўналтирилган бугунги кунга келиб таълим жараёнини нисбатан техника билан ишлай оладиган, ишлаб чиқариш жараёнининг моҳиятини тўлақонли англаш имкониятига эга, фавқулотда рўй берувчи вазиятларда ҳам юзага келган муаммоларни ижобий ҳал этувчи малакали мутахассисни тайёрлашга бўлган ижтимоий эҳтиёж таълим жараёнини технологик ёндошув асосида ташкил этиш талабларни тақоза этмоқда.

Шунингдек, ижтимоий тараққиёт билан узвий алоқадорликда ривожланиб бораётган фан-техника ютуқларидан самарали фойдалана олиш ҳамда ижтимоий ҳаётига шиддатли тезликда ахборотлар оқимини қабул қилиб олиш, уларни таҳлил этиш, қайта ишлаш, назарий жиҳатдан умумлаштириш, хулосалаш ҳамда талаба (ўқувчи)га етказиб беришни йўлга қўйиш таълим тизими олдида турган долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Таълим-тарбия жараёнига таълим технологияларини тадбиқ этиш юқорида қайд этилган долзарб муаммоларни ижобий ҳал этишга хизмат қилади.

Таълим технологияси педагогик технологиянинг илмий аспектини белгилаш учун ишлатилади. Бу техник ва инсон ресурсларини ҳамда уларни ўз олдига таълим шакллари оптималлаштириш вазифасини қўювчи ҳамкорлигини ҳисобга олган ҳолда дарс бериш ва билимларни ўзлаштиришнинг барча жараёнларини яратиш, қўллаш ва белгилашнинг тизимли услуби.

Замонавий ўқитиш технологиялари-мажмуавий интеграл тизим бўлиб, унда таълим мақсадлари асосида белгиланган кўникма ва малакалар талаба (ўқувчи)лар томонидан назарий билимларни ўзлаштириш ҳамда амалий жиҳатдан маълум тартиб сифатида акс этади. Яъни таълим мақсадларининг белгиланиши (кимга ва нима учун?), мазмунни танлаш ва ишлаб чиқиш (нима?), таълим жараёнларини ташкил қилиш (қандай?), таълим метод ва воситаларининг белгиланиши (нималар ёрдамида?), ўқитувчиларнинг малака даражаси (ким?), эришилган натижаларни баҳолаш методи (қандай йўл билан?) инobatга олиш юзасидан мазкур услубий қўлланмани тавсия қилмоқдамиз.

Ў БОБ. ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ УМУМИЙ МАСАЛАЛАРИ

1.1. Педагогик технология тушунчаси

Педагогик технология (ПТ) – шундай билимлар соҳасики, улар ёрдамида 3-минг йилликда таълим соҳасида туб бурилишлар юз беради, ўқитувчи фаолияти янгиланади, билимга чанқоқлик, Ватанга меҳр-муҳаббат, инсонпарварлик туйғулари тизимли равишда шакллантирилади.

“Таълим тўғрисида”ги қонун ва “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”да таълим-тарбия тизимини ислоҳ қилиш, унга илғор педагогик технологияларни жорий этиш зарурлиги қайта-қайта таъкидланади. Чунки мамлакатимиз тез суръатлар билан тараққий этиб, жаҳон ҳамжамиятида иқтисодий-сиёсий мавқеи кундан-кун ортиб бормоқда. Лекин ижтимоий соҳада, айниқса, таълим-тарбияда умумий тараққиётдан орқада қолиш ҳоллари сезилмоқда. Таълим-тарбия жараёнини технологиялаштириш билан бундай ҳолга барҳам бериш мумкин.

Педагогик технология тушунчаси ва унга бериладиган таърифлар. “Технология” тушунчаси техникавий тараққиёт билан боғлиқ ҳолда фанга 1872-йилда кириб келди ва юнонча икки сўздан – “техос” – “санъат”, “ҳунар” ва “логос” – “фан”, “таълимот” сўзларидан ташкил топиб, “Ҳунар фани” маъносини англатади. Бироқ бу ифода замонавий технологик жараёни тўлиқ тавсифлаб беролмайди, технологик жараён ҳар доим зарурий воситалар ва шароитлардан фойдаланган ҳолда амалларни (операцияларни) муайян кетма-кетликда бажаришни кўзда тутди. Янада аниқроқ айтадиган бўлсак, технологик жараён – бу меҳнат қуроллари билан меҳнат объектлари (ҳом ашё)га босқичма-босқич таъсир этиш натижасида маҳсулот яратиш борасидаги ишчи (ишчи машина)нинг фаолиятидир.

Ишлаб чиқаришда технология сўзидан келиб чиқадиган қуйидаги тушунчалар ишлатилади.

Технологик жараён – ишлаб чиқариладиган маҳсулотга ишлов беришнинг ягона жараёнини ҳосил қилувчи технологик операцияларнинг йиғиндиси.

Технологик операция – ишчи томонидан ўзининг иш жойида бажариладиган, якунига етказилган ҳаракат кўринишидаги жараённинг бир қисми.

Технологик харита – маълум бир маҳсулотни ишлаб чиқариш технологик операцияларни кетма-кетлигини баён қилувчи техник ҳужжат.

Технологик режим – технологик операцияларни амалга оширишни белгиловчи тартиб бўлиб, маълум бир маҳсулотни ишлаб чиқаришда бажариладиган операцияларнинг вақти, шартларини белгилайди.

Ана шу таъриф ва тушунчаларни ўқув жараёнига кўчирсак қуйидаги хулосага келиш мумкин: *Педагогик технология* – бу ўқитувчи (тарбиячи)нинг ўқувчи (талаба)ларга ўқитиш воситалари ёрдамида муайян шароитларда таъсир кўрсатиши ва бу фаолият маҳсули сифатида уларда олдиндан белгиланган шахс сифатларини интенсив шакллантириш

жараёнидир. Педагогик технология – ўқув жараёнини технологиялаштиришни бутунлигича аниқловчи тизимли категория. Педагогик нашрларда “Ўқитиш технологияси”, “Таълим технологияси” тушунчалари ҳам ишлатилади.

Ўқитиш технологияси – биринчидан, педагогик технологиянинг жараёнли-ҳаракат аспектини англатади. Бу таълим жараёнини ўзгарувчан шароитларда, ажратилган вақт давомида истиқболлаштирилган натижаларига кафолатли эришишга ва конкрет таълим-тарбия жараёнларини амалга оширишни инструментал таъминловчи усул ва воситалар (технологик операция)ларнинг тартибли бирлигини ўзида мужассамлаштирган таълим моделини ишлаб чиқиш ва амалга оширишнинг технологик жараёни;

Иккинчидан, педагогик технологиянинг жараёнли-баёнли аспектини ифодалайди. Бу мақсадни амалга ошириш ва истиқболда белгиланган натижаларга эришиш бўйича педагогик ҳамда ўқув фаолиятининг лойиҳасини бажаришнинг баёнидир (технологик харита).

Таълим технологияси – педагогик технологиянинг илмий аспектини белгилаш учун ишлатилади. Бу техник ва инсон ресурсларини ҳамда уларни ўз олдига таълим шаклларини оптималлаштириш вазифасини қўювчи ҳамкорлигини ҳисобга олган ҳолда дарс бериш ва билимларни ўзлаштиришнинг барча жараёнларини яратиш, қўллаш ва белгилашнинг тизимли усули.

Бугунги кунда илмий ва оммабоп адабиётларда “педагогик технология” тушунчасини таърифлашда турли хил таснифларни учратишимиз мумкин.

Педагогик технологияни ўқув жараёнига олиб кириш зарурлигини МДХ давлатлари ичида биринчилардан бўлиб илмий асослаб берган россиялик олим *В.П.Беспалько* “Педагогик технология – амалиётга жорий этиш мумкин бўлган педагогик тизимнинг лоёҳасидир”, - дейиш билан, *қуйидаги таърифни беради*: “Педагогик технология – бу ўқитувчи маҳоратига боғлиқ бўлмаган ҳолда педагогик муваффақиятни кафолатлай оладиган ўқувчи шахсини шакллантириш жараёни лойиҳасидир”¹.

Бу таъриф мазмунидан қуйидаги муҳим тамойилларни ажратиб кўрсатиш мумкин:

- ПТ ўқувчи (талаба)ларда маълум ижтимоий тажриба элементларини шакллантириш учун лойиҳаланади;

- Лойиҳаланган тайёр технологияни амалга ошириш фан ўқитувчисидан катта маҳорат талаб этмайди;

- Якуний натижа, албатта, кафолатланади.

Т.С.Назарова таърифича: “Педагогик технология – таълим-тарбиядан қўзланган мақсадга эришиш учун ўқув жараёнида қўлланиладиган усуллар, воситалар мажмуидир”².

Нуфузли ЮНЕСКО *ташкilotи* маъқуллагаган таъриф бўйича “Педагогик технология – таълим шаклларини оптималлаштириш мақсадида

¹ Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. - М., Педагогика, 1995.

² Назарова Т.С. Педагогическая технология: новый этап эволюции. - Т., 1999, 16 с.

техник воситалар, инсон салоҳияти ҳамда уларнинг таъсирини инобатга олиб, ўқитиш ва билим ўзлаштиришнинг барча жараёнларини аниқлаш, яратиш ва қўллашнинг тизимли методидир”³.

Немис олими Курт Левин, шветсариялик психолог Жан Пиажлер XX асрнинг 40-йилларидаёқ гуруҳда кўпчиликнинг ягона бир қарорга келишининг психолог табиатини ўрганишар экан, педагогик тахнологияларнинг аҳамиятини алоҳида қайд этиб ўтишган.

Америкалик олимлар Бенжамин Блум, Леви Стросс, Жон Моренолар фикрича “...педагогик тахнология таълим мақсадларини кўзлаган эталон асосида ўқувчиларнинг кузатиладиган, ўлчанадиган ҳаракатлари шаклида ойдинлаштиришдир”⁴.

Рус олими Н.В.Кузмина педагогик тизим ўзида таълим ва тарбия мақсадига бўйсиндирилган ўзаро боғлиқ таркибли элементлардан ташкил топишини уқтиради⁵.

Бир гуруҳ рус олимлари “педагогик тахнологиялар объектив жараён ва у янги сифатий муаммоларни ечиш учун таълимни эволюцион босқичга кўтариш шартларидан бири” деб қарайдилар (М.В.Кларин, М.Кларк, Т.А.Илина). М.В.Кларин фикрича, ПТ – ўқув жараёнига ёндашган ҳолда, олдиндан белгилаб олинган мақсад кўрсаткичларидан келиб чиқиб ўқув жараёнини лойиҳалашдир.

Россия педагогларидан *В.М.Монахов* педагогик тахнологияга қуйидаги таърифни беради: “Педагогик тахнология-аввалдан режалаштирилган натижаларга олиб боровчи ва бажарилиши шарт бўлган тартибли амаллар тизимидир” ва унинг хусусиятига эътибор қаратиб, “ПТ – ўқув жараёнини тахнологиялаштириб, унинг қайта тикланувчанлигини ҳамда педагогик жараён турғунлигини ошириб, бу жараён ижрочисининг субъектив хусусиятларидан уни озод қилади”, - дейди.

В.П.Беспальконинг ўзбекистонлик шогирдларидан *Н.Сайидахмедов* фикрича: “ПТ – бу ўқитувчи (тарбиячи) томонидан ўқитиш (тарбия) воситалари ёрдамида ўқувчиларга таъсир кўрсатиш ва бу фаолият маҳсули сифатида уларда олдиндан белгилаб олинган шахс сифатларини шакллантириш жараёнидир”⁶.

Йирик педагог олимларимиздан бири *М.Очилов* педагогик тахнология соҳасидаги тадқиқотлари натижасида қуйидаги хулосага келади: “Педагогик тахнология-тизимли, тахнологик ёндашувлар асосида таълим шакллари кулайлаштириш, натижасини кафолатлаш ва объектив баҳолаш учун инсон салоҳияти ҳамда тахник воситаларнинг ўзаро таъсирини инобатга олиб, таълим мақсадларини ойдинлаштириб, ўқитиш ва билим ўзлаштиришжараёнларида қўлланиладиган усул ва методлар мажмуидир”⁷. У

³ Фарберман Б.Л. прогрессивные педагогические технологии. - Т., 1999, 3-с.

⁴ Lewy Itross, Bathory Z. The Toxonomy of Educational obyektiv in Continental. Evrop, Univ. of Chikago. 1994. P. 146-163.

⁵ Кузмина Н.В. Метод системного педагогического исследования. - Л.: ЛГУ, 1980. 172 с.

⁶ Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiya mohiyati // Xalq ta'limi, 1999. № 1. - 98 b.

⁷ Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. O`quv qo`llanma.- Qarshi: Nasaf, 2000. – 13 b.

педагогик технологияга таълим усули, маълум маънода таълим-тарбия жараёнлари, воситалари, шакл ва методлари мажмуи деб қарайди. “Педагогик технология таълим-тарбиянинг объектив қонуниятлари, диагностик мақсадлар асосида ўқув жараёнлари, таълим-тарбиянинг мазмуни, метод ва воситаларини ишлаб чиқиш ва такомиллаштириш тизимидир”, - деб таъриф беради.

Кўриб турганимиздек, “педагогик технология” тушунчасини таърифлашда ҳали ягона фикрга келинганича ёъқ.

Бизнинг фикримизча, педагогик технология – таълим-тарбия жараёнлари, таълим усули, воситалари, шакллари, ўқитувчи ва таҳсил олувчи ўртасидаги муносабатлар мажмуи бўлиб, таълим жараёнига тизимли, технологик ёндашувни талаб қилади ва ўзида таълим мақсадларини ойдинлаштиришни, натижасини кафолатлашни ва объектив баҳолашдек муҳим белгиларни акс эттиради.

Педагогик технологиянинг фан сифатидаги вазифаларини ўқитишнинг ҳар бир босқичида таълимнинг мазмунини белгилаш, таълим-тарбиянинг шакллари ва воситаларини тайёрлаш, шахсда шакллантириш назарда тутилган касбий сифатлар ва маънавий фазилатларни ўзлаштиришга ёъналтирилган топшириқлар тизимини ишлаб чиқиш, таълимнинг натижаси ва ўзлаштириш даражасини аниқлаш уларни объектив баҳолаш учун тест вазифаларини тайёрлаш кабилар ташкил қилади.

Педагогик технология XX асрнинг охирларида деярли барча ривожланган мамлакатларда тез тарқалиб, нуфузли ЮНЕСКО ташкилоти томонидан ҳам тан олинди ва қўллаб-қувватланди. Ҳозирда кўпгина мамлакатларда муваффақиятли қўлланилиб келинмоқда.

Кўпгина мамлакатлар педагогик технологиядан фойдаланиб, таълим-тарбия тизимини ривожлантиришда , ўқувчилар ўзлаштиришни оширишда сезиларли ютуқларга эришдилар.

Таълимни технологиялаштиришнинг асосини, таълим жараёнини, унинг самарадорлигини ошириш ва таълим олувчиларни, берилган шароитларда ва белгиланган вақт ичида лойиҳалаштирилаётган ўқув натижаларига эришишларини кафолатлаш мақсадида тўлиқ бошқариш ғояси ташкил этади.

Педагогик технология ёрдамида 3-минг йилликда Ўзбекистон таълим-тарбия тизимида ҳам туб ўзгаришлар юз бериши, ўқитувчи-ўқувчи фаолияти янгиланиши, ёшларда хурфикрлилик, билимга чанқоқлик, Ватанга меҳр-муҳаббат, инсонпарварлик туйғулари тизимли равишда шакллантирилиши кўзда тутилмоқда [Зулфия].

1.2. Таълим технологиялари чизма ва жадвалларда

“Педагогик технологияси” назариясининг шаклланиш босқичлари

№	БОСҚИЧЛАР	ЙИЛЛАР	ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ-ТТ
1.	1-босқич	XX аснинг 30 йиллари	ТТ- ўқув машғулотларини аниқ ва самарали ташкил этишда кўмаклашувчи усул ва воситалар йиғиндиси(пед технология)
2.	2-босқич	XX асрнинг 50- йиллари	ТТ=Пед тех.+жараёнида техник воситаларни (ТВ қўллаш, уларнинг имкониятларини такомиллаштириш, ахборот сиғимини кенгайтириш, ахборотларни узатиш хизматини сифатли ташкил этиш, ўқувчи фаолиятини индивидуаллаштириш
3.	3-босқич	XX асрнинг 60- йиллари	ТТ=пед тех. + ТВ + дастурий таълим (ДТ). Дастурий таълим-таълим мақсадларини аниқланиши, таълим жараёнини умумий лойихалаш, ўқувчилар томонидан назарий билимларни ўзлаштирилиши эхтимоилини олдиндан ташхислаш, таълим жараёнини самарадорлигини аниқлаш, мақсадининг натижаланганлигини ўрганиш, фаолият натижаларини таҳлил этиш
ТТ = пед.тех + ТВ + ДТ			

Педагогик технологияси муаммоларини тадқиқ этувчи ташкилотлар ҳамда илмий журналлари

№	Мамлакатлар	Ташкилот номи	Таш.топ. йил	Журнал номи	Нашр эт. й.
1.	АҚШ	Таълим коммуникацияси ассоциацияси	1971	“Таълим технологияси”	1961
2.	Англия	Педагогик таълим Миллий Кенгаши	1967	“Таълим технологияси ва дастурли таълим”	1964
3.	Япония	4-номда илмий жамиятлар фаолият олиб бормокда	1965-70	“Таълим технологияси”	1970
4.	Италия			“Таълим технологияси”	1965
				“Таълим технологияси”	1971

**«Педагогик тизим», «таълим технологияси», «ўқитиш технологияси»
ва «предметли методика» тушунчаларининг қиёсий тавсифи**

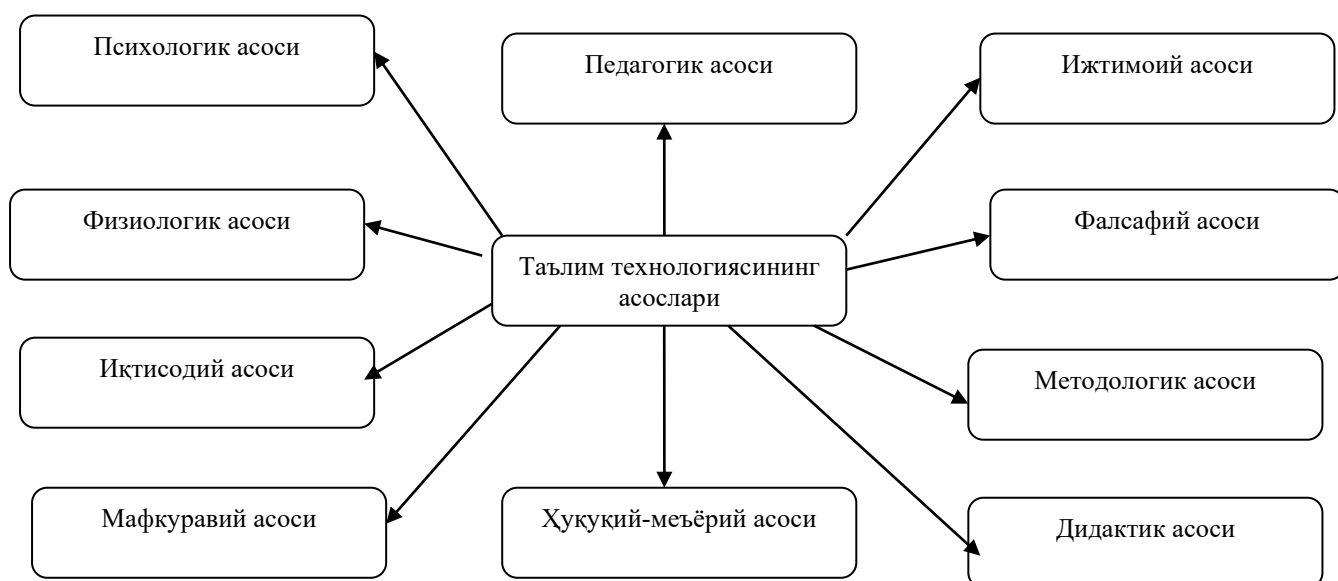
Тушунчалар	Тушунча мазмуни
Педагогик тизим (ПТ)	Белгаланган сифатларга эга шахсни шакллантиришга ташкиллаштирилган мақсадли ва олдиндан белгиланган педагогик таъсир кўрсатиш учун зарур бўлган ўзаро боғлиқ воситалар, усуллар, жараёнлар бирлигидан иборат маълум бир бутунлик ПТ компонентлари: 1.таълим бурувчи 2.таълим олувчи 3.Мақсадли 4.Натижавий 5.Ўқув ахборотининг мазмуни 6.Педагогик технология: усуллар, йўллар, воситалар, ўқитиш, ахборот ва бошқариш шакллари 7.Назорат-таҳлилий компонент
Таълим технологияси (ТТ)	Техник ва инсон ресурсларини ҳамда уларни, ўз олдига таълим шакллари оптималлаштириш вазифасини қўювчи ҳамкорлигини ҳис-обга олган ҳолда дарс бериш ва бил-имларни ўзлаштиришнинг барча жа-раёнларини яратиш, қўллаш ва белги-лашнинг тизимли усули. ТТ структураси: 1.Концептуал асос 2.Мазмуний қисм: мақсадлар, натижалар, ўқув ахбороти 3.Жараёнали қисм: усуллар, йўллар, воситалар, ўқитиш, ахборот ва бошқариш шакллари
Ўқитиш технологияси (ЎТ)	Конкрет ўқув тарбия мақсадини амалга оширишни ва истиқболда бел-гиланган натижа-ларга эришиш кафо-латини таъминлай-диган ўқув модели-ни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш жа-раёни ҳамда унинг баёни (технологик харитаси) ЎТ структураси: усуллар, йўллар, воситалар, ўқитиш, ахборот ва бошқариш шакллари
Предметли методика (ПМ)	Педагогик фан соҳаси. Қуйидаги саволларга жавоб беради: Нимага ўргатиш керак? Қандай ўқитиш керак? Қандай ўқиш керак? ПМ мазмунига қуйидагилар киради: ушбу предметни ўқитиш вазифалари ва мазмуни

Таълим технологиясининг босқичлари

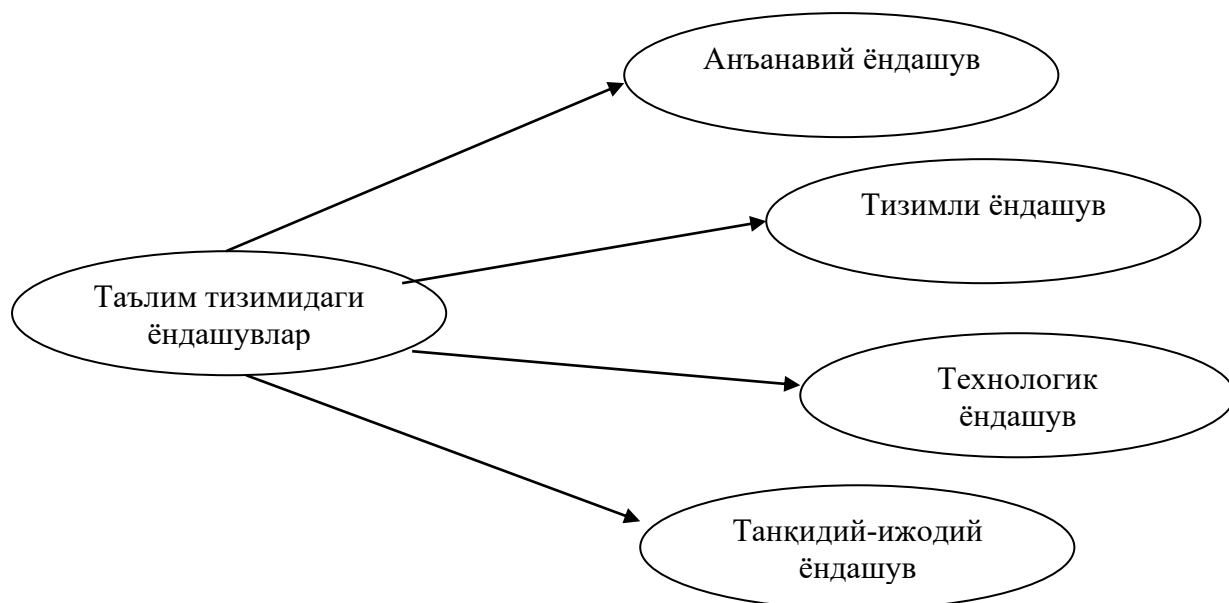
Таълим технологиясининг босқичлари	Таълим технологиясининг босқичларида бажариладиган хатти-ҳаракатлар
Технологик операциялар	Берилган йўналишда ва тезликда дарс бериш ва ўқитиш жараёнини ўтиши учун керакли шароитлар яратилади ҳамда қуйидаги муҳим вазифалар ечилади: мақсадни мўлжаллаш, шартларни ташҳис қилиш, натижаларни истиқболлини белгилаш, якуний натижаларни шакллантириш
Лойиҳалаш	Унинг миқёсида қуйидаги кетма-кетликдаги ҳаракатлар амалга оширилади: 1. Таълим технологиясининг вақт бўлаги аниқланади.

	2. Билимлар, маҳорат ва кўникмалар, кадриятли ориентациялар, шахснинг ижтимоий муҳим сифатлари ва хусусиятлари ва бошқа тушунчалар шакллантирилади. 3. Ахборотнинг мазмуни-ўқув материал таҳлил қилинади. 4. Мавзуга ёки модулга янги ўқув материали структуралаштирилади ёки тақсимланади. 5. Белгиланган вақтда, қўйилган мақсадларга эришишни ва қўзланган натижаларни олишни кафолатлайдиган усуллар конструкциялаштирилади. 6. Ахборот ва бошқарув тизимларини қуриш амалга оширилади. 7. Педагогик мониторинг ишлаб чиқилади. 8. Режалаштириш амалга оширилади: ўқув машғу-лотларининг технологик харитаси тузилади.
Бажариш	Бу босқич қуйидаги ўзаро боғлиқ ҳаракатларни ўз ичига олади: • таълим олувчиларга бўлажак фаолиятнинг мақсадларини қўяди ва тушунтиради: • дарс бериш ва ўқитишнинг танланган усуллари, воситалари ва шакллари қўллаш: • таълим олувчилар фаолиятини рағбатлантиришнинг турли чораларини қўриш ва б.; • дарс бериш ва ўқитиш жараёнларининг сифатини назорат қилиш ва баҳолаш, уларни таҳлил қилиш ва коррекция қилиш.
Таҳлил қилиш, баҳолаш	яқунланган жараённинг самарадорлигини аниқлашдир. Агар, натижа белгиланганидан паст бўлса, унда сабабларини бирламчи қўйилган ғояларга жараённинг кетиши ва натижаларини тўлиқ мос келмаслиги сабабларини тушуниш, қаерда, қандай ва нима учун хатолар пайдо бўлганини аниқлаш зарур. Келгусида, ҳар қандай яхши ташкил қилинган жараёнда ҳам пайдо бўлиши мумкин бўлган хатоликларга йўл қўймаслик, келгуси сиклда барча тўсиқлар ва ташқи шароитларни ҳисобга олиш зарур

Таълим технологияси фан сифатида асослари

Таълим тизимидаги ёндашувлар

Таълим технологияси турлари

Таълим технологияси турлари	Моҳияти
Муаммоли Таълим	Ўқувчиларга кетма-кет ва мақсадли равишда уларда билимларни ўзлаштириш борасидаги фаолликни юзага келтиришга хизмат қилувчи масалаларни бериб бориш
Мужассамлаштирилган ўқитиш	Машғулотларни блокларга бириктириш ҳисобига фанларни чуқур ўзлаштиришга эришиш
Модулли таълим	Ўқувчиларни индивидуал ўқув дастури асосида мустақил ишлашлари
Ривожлантирувчи Таълим	Ўқув жараёнида шахс потенциал имкониятлари ва уларни амалга оширишга йўналтириш
Дифференциал таълим	Турли ўзлаштириш даражалари бўйича мажбурий меёр(стандарт)дан кам бўлмаган ҳажмдаги дастур материаллини ўзлаштириш
Фаол (мажмуавий) ўқитиш	Бўлажак касбий фаолиятни предметли ва ижтимоий мазмунлини моделлаштириш
Ўйин технологиялари	Ўқув ахборотларини қайта ишлаш ва ўзлаштиришга йўналтирилган мустақил билиш фаолияти

II БОБ. ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ АМАЛИЁТГА ЖОРИЙ ЭТИШ

2.1. Ўқув жараёнида таълим технологиялари қўллаш услубияти Ақлий ҳужум

«Ақлий ҳужум» методи – муайян мавзу юзасидан берилган муаммоларни ҳал этишда кенг қўлланиладиган метод [13. – Б. 15].

«Ақлий ҳужум» - бевосита жамоа бўлиб «фикрлар ҳужуми» («мозговая атака») олиб бориш. бу методдан мақсад мумкин қадар катта миқдордаги ғояларни йиғиш, талабаларни айтиш бир хил фикрлаш инерциясидан ҳоли қилиш, ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни йиғишдир [7. – Б. 94].

“Ақлий ҳужум” – ғояларни илгари суриш усули. Қатнашчилар бирлашган ҳолда қийин муаммони ечишга ҳаракат қиладилар, уни ечиш учун шахсий ғояларини илгари сурадилар [12. – Б. 114].

“Ақлий ҳужум” технологиясининг таркиби қуйидагидан иборат:

1. Гуруҳларга ажратиш.
2. Гуруҳларга топшириқлар берилади.
3. Вақт белгиланади ва тақдимотга тайёргарлик.
4. Тақдимот (ҳар бир гуруҳнинг ғоялари).
5. Ғоялар ҳужуми (асосий ғоя).
6. Хулоса (1та ғоя).

Амалий машғулот:

Мавзу: Таълим бошқаруви

1. Ўқувчилар кичик гуруҳларга ажратилади ва гуруҳларга ном берилади:

- I – Директор.
- II – Халқ таълими бўлими мудир.
- III – Шаҳар Халқ таълими бўлими.
- IV – Вазир.
- V – Президент.

2. Ҳар бир гуруҳ ўзининг таълим бошқарувини яхшилаш бўйича ўзларининг лойиҳаларини ишлаб чиқади.

3. Гуруҳлар учун 20 минут вақт берилади:

I – Директор:

- Таълим тизимида ота-оналарни фаоллаштириш;
- Мактабнинг ички-тартиб қоидаларини тузиш;
- Мактаб формасини ва эмблемасини жорий этиш;
- Камолот ЙИХнинг фаоллари фаолиятини ҳуқуқийлаштириш.

II – Халқ таълими бўлими мудир:

- Таълим муассасида “Аввал таълим, кейин ободонлаштириш ишларини олиб бориш” шиори остида иш олиб боориш;
- Гуруҳларнинг умумий овқатланишини анъанавий тусга киритиш;
- Бошланғич синф ўқувчиларини шанбаликдан озод қилиш;

- Халқ таълими бўлимининг “Иқтидорли ўқувчилар” клубини ташкил этиш.

III – Шаҳар Халқ таълими бўлими:

- Худудий таълим тизимини жорий этиш;
- Ўзлаштиришга қараб ўқувчиларни синфларга ажратиш;
- Таълим муассасаларини замонавий техникалар билан тўлиқ таъминлаш;

- Таълимни тартиблаш;
- Ўқитувчиларни концтоварлар билан тўлиқ таъминлаш.

IV – Вазир:

- Таълим муассасаларини хусусийлаштириш;
- Дарсдан ташқари ишларни тизимли, мажбурий ёлга қўйиш;
- Ўқитувчиларнинг пед юкламасини бекор қилиш;
- Ўқитувчиларни СЎБЧдан озод қилиш;
- Синфда қолдиришни жорий қилиш.

V – Президент:

- Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг 3-босқич вазифаларига ўзгартиришлар киритиш;

- Стандарт пулли таълимни жорий қилиш;
- Ўқитувчиларнинг ойлигини икки баробар ошириш;
- Таълим муассасасининг молиявий бошқаруви Адлия Вазирлиги томонидан назоратга олиш.

4. Гуруҳларнинг тақдироти. Ҳолат ҳужуми:

- Мактабнинг ички-тартиб қоидаларини тузиш;
- Халқ таълими бўлимининг “Иқтидорли ўқувчилар” клубини ташкил этиш;

- Ўзлаштиришга қараб ўқувчиларни синфларга ажратиш;
- Синфда қолдиришни жорий қилиш;
- Ўқитувчиларнинг ойлигини икки баробар ошириш.

6. Синфда қолдиришни жорий қилиш.

Кичик гуруҳларда босма материаллар билан ишлаш

Кичик гуруҳларда ишлашнинг яна бир самарали методи - бу нашр қилинган материаллар билан ишлаш ҳисобланади. Ўқувчиларнинг зарурий ахборотларни излаб топишлари учун, назарий билимларни мустаҳкамлаш ёки таснифлашлари учун, назарий материалларни чуқур англаб олишлари учун бу методдан фойдаланиш яхши самара беради. Синф 4-5 кишидан иборат кичик гуруҳларга бўлинади. Гуруҳ бир хил ёки турлича мазмундаги топшириқлар, газеталар, журналлар, фотоальбомлар, бюллетенлар олишади [12. – Б.134].

“Кичик гуруҳларда босма материаллар билан ишлаш” технологиясининг таркиби қуйидагилардан иборат:

1. Гуруҳларга ажратиш.

2. Ҳар бир гуруҳларга муаммо (топшириқлар) бериш.
3. Гуруҳларда ишлаш жараёнида муаммога оид маълумотлар ватмин қоғозга босма ҳарфлар билан ёпиштирилади.
4. Ҳар бир гуруҳнинг тақдимоти.

Амалий машғулот:

Мавзу: Таълим шакллари

1. Ўқувчилар кичик гуруҳларга ажратилади ва гуруҳларга ном берилади:

I – гуруҳ;

II – гуруҳ;

III – гуруҳ;

IV – гуруҳ.

2. Гуруҳларга муаммо бериш:

I – гуруҳ: Таълим шакллари таснифлаш

II – гуруҳ: Таълимнинг анъанавий шакли

III – гуруҳ: Таълимнинг ноанъанавий шакли

IV – гуруҳ: Якка тартибдаги таълим

3. Гуруҳларда ишлаш жараёни. Бунда ўқувчилар турли хил газета ва журналлардаги ҳарфларни, сўзларни, жумлаларни қирқиб, мавзуларини ёритувчи матн ҳосил қиладилар. Яъни,

I – гуруҳ: Таълим шакллари таснифлаш

Таълим шакллари 3 турга бўлинади:

- 1) Таълимнинг анъанавий шакли;
- 2) Таълимнинг ноанъанавий шакли;
- 3) Якка тартибдаги таълим.

II – гуруҳ: Таълимнинг анъанавий шакли

- 1) Синф-дарс тизими;

III – гуруҳ: Таълимнинг ноанъанавий шакли

- 1) Жуфтликларда ишлаш;
- 2) Кичик гуруҳларда ишлаш;
- 3) Гуруҳлараро иш.

IV – гуруҳ: Якка тартибдаги таълим

- 1) Якка дарс;
- 2) Индивидуал дарс

Меню

Ҳар бир гуруҳ топшириқ олади ва 3 минут давомида муҳокама қилишади, сўнгра ҳар гуруҳлардан биттадан вакил ўқитувчи столга келишади ва тайёр “Меню” ни олиб қайтишади. Бу узун қирқилган қоғозлар - “Тиллар” бўлиб, уларда хилма-хил ҳуқуқ нормалари баён қилинган бўлади. Гуруҳ вакили тиллардан танлаб олади ва ўз гуруҳига олиб келади, кейин бошқа ўқувчи шу ишни бажаради ва зарурий материаллар йиғилгунча бу

холат давом этади. 10 минут давомида топшириқ муҳокама қилинади ва расмийлаштирилади. Бу жадвал қўлда тайёрланиши ҳам мумкин ёки жавоблар оғзаки ҳам бўлиши мумкин. Бошқа гуруҳ вакиллари саволлар беришади, ўқитувчи эса гуруҳ ишларини, сардор фаолиятини баҳолаб беради [12. – Б. 134].

“Меню” технологияси таркиби қуйидагилардан иборат:

1. Гуруҳларга ажратиш.
2. Гуруҳ топшириғи (ҳар бир гуруҳга бир хил топшириқ тарқатилиб, мавзуга оид маълумотлар танлаб олинади).
3. Гуруҳларда ишлаш жараёни.
4. Гуруҳлар тақдимути

Амалий машғулот:

Мавзу: Мева ва сабзавотлар

1. Ўқувчилар кичик гуруҳларга ажратилади ва гуруҳларга ном берилади:

- I – Мевалар гуруҳи.
- II – Сабзавотлар гуруҳи.
- III – Полиз экинлар гуруҳи.

2. Гуруҳларга муаммо бериш:

- I – Меваларнинг фойдали хусусиятлари;
- II – Сабзавотларнинг фойдали хусусиятлари;
- III – Полиз экинларининг фойдали хусусиятлари.

3. Гуруҳларда ишлаш жараёни:

I – Меваларнинг фойдали хусусиятлари:

- Олмада темир моддаси кўп;
- Шафтоли Д витаминига бой;
- Анор ошқозон фаолияти яхшилайдиган;
- Ўрик шарбати ошқозонни ювади.

II – Сабзавотларнинг фойдали хусусиятлари:

- Сабзи бўйни ўстиради;
- Картошка таркибидаги крахмал юздаги доғларни кетказади;
- Тиш оғриганда томирга пиёз бўлагини босиш керак;
- Лавлаги буйракни тозалайди ва қонни кўпайтиради.

III – Полиз экинларининг фойдали хусусиятлари:

- Карам қонни тозалайди;
- Қовоқ уруғи организмдаги паразитлардан холи қилади.
- Тарвуз чанқоқни босади ва мия фаолиятини яхшилайдиган.

4. Гуруҳлар тақдимути.

Муаммоли таълим

“Муаммоли таълим” технологияси таркиби қуйидагилардан иборат:

1. Гуруҳларга муаммо бериш.

2. Муаммо юзасидан таълим олувчиларнинг билимларини тахлил қилиш.

3. Муаммони ечимини топиш учун усуллардан фойдаланиш.

4. Муаммо ечими.

5. Таҳлил.

Амалий машғулот:

Мавзу: Вояга етмаганлар ўртасида содир этиладиган ҳуқуқбузарлик ва жиноятчилик

1. *Гуруҳларга муаммо бериш: “Вояга етмаганлар ўртасида содир этиладиган ҳуқуқбузарлик ва жиноятчилик”*

2. *Муаммо юзасидан таълим олувчиларнинг билимларини тахлил қилиш:*

- Ўғрилиқ;
- Майда кесавурлик;
- Суйиқасд;
- Қўрқитиш;
- Бузғунчилик;
- Гиёҳвадлиқ;
- Ичкиликбозлик;
- Кашандалик ва бошқалар.

3. *Муаммони ечимини топиш учун усуллардан фойдаланиш:*

• Вояга етмаганларни моддий томондан етарли таъминлаш ва уларни назоратга олиш;

- Ёд ғояларга қарши иммунитетни шакллантириш;
- Вояга етмаганларни назоратсиз қолдирмаслик ва бошқалар.

4. *Муаммо ечими:*

- Оиладаги эътибор
- Таълим муассасасидаги эътибор;
- Маҳалладаги эътибор.

5. *Таҳлил:*

• Вояга етмаганлар ўртасида содир этиладиган жиноятчилик муаммоси юзасидан ўқувчиларда билим бор;

- Муаммони ечиш юзасидан усуллардан тор доирада фойдаланишди;
- Муаммони ечимини топа олдилар.

Т - жадвал

“Т - жадвал” технологиясининг таркиби қуйидагилардан иборат:

“Т - жадавал” 1та концепциянинг жиҳатини ўзаро солиштириш ёки (“ҳа/йўқ”, “ҳа/қарши”) танқидий мушоҳадани ривожлантириш мақсадида ишлатилади.

1. Жуфтликда ишланади.

2. Маълумот берилади.

3. Т чизилади. “Т”нинг чап томонига сабаб ёзилади. Ўнг томонига қарама-қарши ғоялар ёзилади.

4. Жадваллар жуфтликда таққосланади.

5. Барча ўқув гуруҳи ягона “Т” тузади.

Қандай диаграммаси

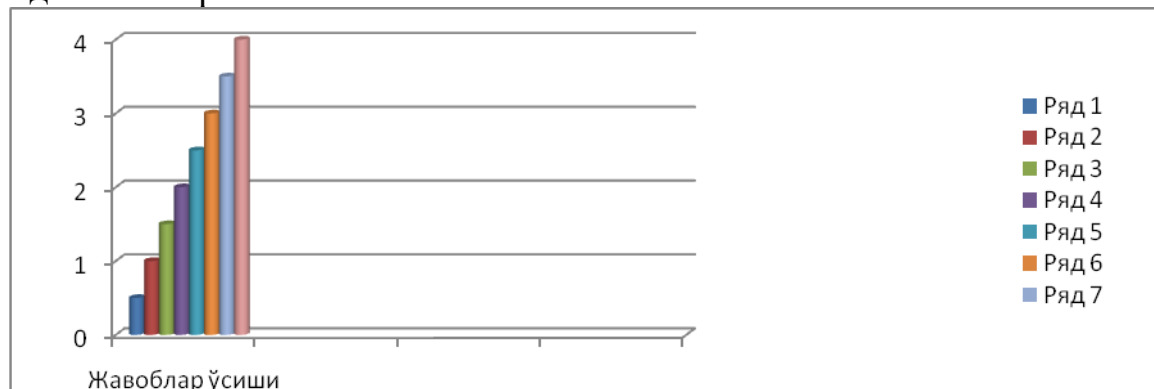
“Қандай?” диаграммаси муаммо тўғрисида умумий тасаввурларни олиш имконини берувчи мантиқий саволлар занжири. Кичик гуруҳларда бирлашадилар, ўзларининг чизмаларини тўлдирадилар, умумий чизмага келтирадилар.

“Қандай?” диаграммасини куриш қоидалари:

1. Кўпгина ҳолларда муаммони ечишда нима қилиш кераклиги тўғрисида ўйланиб қолмаслигингиз керак. Асосан муаммо уни ечишда “Буни қандай қилиш керак?”, “Қандай?” асосий саволлар юзага келишдан иборат бўлади. Мазкур саволларнинг изчил берилиши қуйидагилар имконини беради: муаммони ечиш нафақат бор имкониятларни, балки, уларни амалга ошириш ёълларини ҳам тадқиқ қилиш. Қуйидан юқорига босқичма-босқич бўйсунадиган ғоялар тузилмасини аниқлайдилар.

Диаграмма стратегик саволлар билан ишлашни бошлайди.

2. Барча ғояларни ўйлаб ўтирмасдан, баҳоламасдан ва таққосламасдан тезликда ёзиш керак.

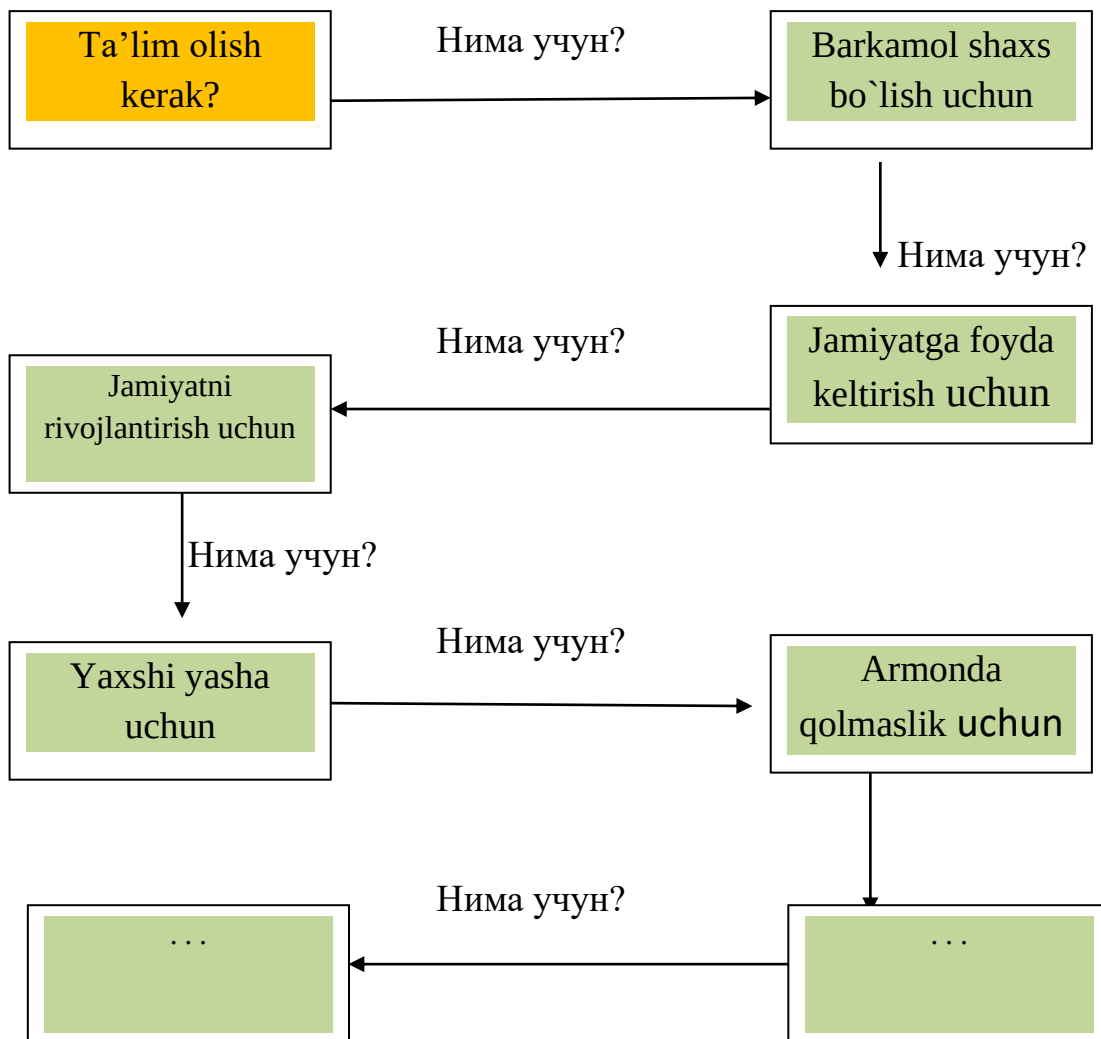

Нима учун? схемаси

“Нима учун?” схемаси муаммонинг дастлабки сабабларини аниқлаш бўйича фикрлар занжири, тизимли, ижодий, тахлилий фикрлашни ривожлантиради ва фаоллаштиради.

Амалий машғулот:

Мавзу: Таълим олиш жараёни

Инсерт жадвали

Ҳар бир талабага жадвал шаклидаги матн тавсия этилади Талаба матнни ўқиш жараёнида жадвалнинг чап томонига махсус белгиларна қўйиб боради [12. – Б. 142].

Мустақил ўқиш вақтида олган билимларни, эшитган маълумотларни тизимлаштиришни таъминлайди. Олинган маълумотни тасдиқлаш, аниқлаш, кузатиш, аввал ўзлаштирган маълумотларни боғлаш қобиятини шакллантиришга ёрдам беради. Ўқиш жараёнида олинган маълумотларни алоҳида ўзлари тизимлаштирадилар, жадвал устунларига киритадилар.

“V” – мен билган маълумотларга мос.

“ – “ – мен билган маълумотларга зид.

“ + ” – мен учун янги маълумот.

“?” – мен учун тушунарсиз ёки маълумотни аниқлаш, тўлдириш талаб этилади.

Инсерт жадвали			
V	-	+	?

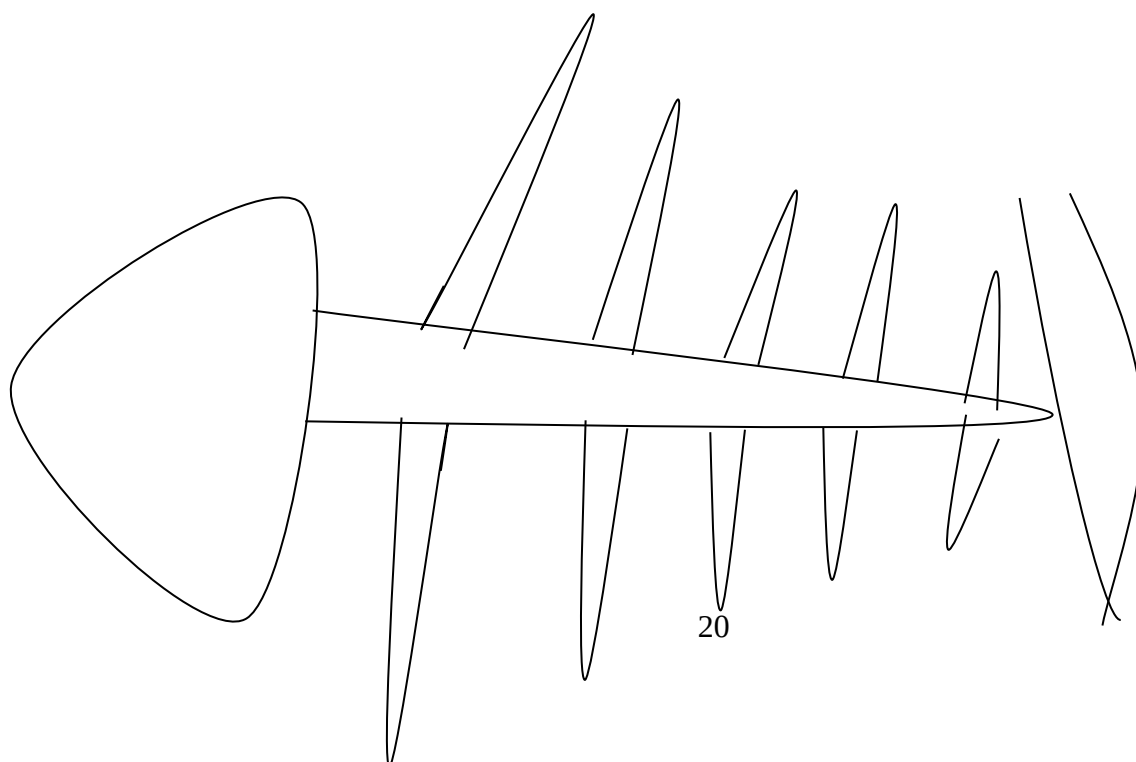
Амалий машғулот:

Мавзу: Таълимни фанга йўналтирилган технологиялари

Инсерт жадвали			
V	-	+	?
1. Т – жадвал 2.Замонавий педагогика 3.Таълим технологиялари	Таълим технологияларини ҳар бир дарсда қўллаш шарт	1.Балиқ склети чизмаси 2.нима учун? Технологияси 3.Қандай? диаграммаси	Таълимга янги технология қандай жорий қилинади?

Балиқ склети

“Балиқ склети” чизмаси бир қатор муаммоларни тасвирлаш ва уларни ечиш имконини беради. Тизимли фикрлаш, тузилмага келтириш, таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантиради.

Тоифалаш жадвали

Тоифа – хусусият ва муносабатларнинг муҳимлигини намоён қилувчи аломат. Ажратилган аломатлар асосида олинган маълумотларни бирлаштиришни таъминлайди. Тизимли фикрлаш, маълумотларни тузилмага келтириш, тизимлаштириш кўникмаларини ривожлантиради. Тоифа шархлашни тузиш, олинган маълумот лавҳаларини бирлаштириш имконини берадиган тоифаларни излашдан иборат. Тоифаларни жадвал кўринишида расмийлаштирилади. Ҳоjarларни, маълумотларни тоифага мос равишда бўладилар.

Иш натижаларининг тақдироти.

Амалий машғулот:

Мавзу: Шоира Зулфиянинг ҳаёти ва ижоди

Ҳаёти ва ижоди	Фаолияти	“Бегим” шеъри	“Сен қайдасан юрагим” шеъри
Шоира Тошкентда темизчи оиласида туғилган Ҳамид Олимжон билан 10 йил ҳаёт кечирган Уни шеърлари Ҳамид Олимжонга аталган	Пед институтда ўқиган Тахририятда ишлаган	“Бегим сизни табиат расо қилиб яратган...” Шеъри 1-мротаба “Тошкент окшоми” газетасида chop этилган	Ушбу шеърни ҳар бир ўқувчи ёд олиши керак

Синквейн

Синквейн сўзи француз тилидан олинган бўлиб, “беш қатор” шеър деган маънони англатади.

Синквейн усули ёрдамида маълум бир тушунчалар бўйича мавжуд маълумотлар таҳлил ва синтез қилиниб ёзилади. Синквейннинг биринчи қатори – битта сўз (от), иккинчи қатори – асосий тушунчаси иккита сифат билан берилади. Учинчи қатор учта сўз ҳаракатини билдиради (феъллар). Тўртинчи қатори тўртта сўздан иборат бўлиб, ушбу тушча муносабатларни билдиради. Бешинчи қатор бир сўздан иборат бўлиб, тушунча ҳақида барча юқоридаги маълумотларни қамраб олади [12. – Б.143]

Синквейн тузиш қоидалари:

1-қатор: мавзу бир сўз билан ифодаланади (от сўз туркуми).

2-қатор: мавзу 2та сифат билан ифодаланади.

3-қатор: мавзу доирасидаги хатти-ҳаракат 3та сўз билан ифодаланади (3та феъл ёки равишдош).

4-қатор: мавзуга нисбатан муносабатни англатувчи ва 4та сўздан иборат бўлган фикр ёзилади.

5-қатор: мавзу моҳиятини такрорлайдиган, маъноси унга яқин бўлган 1та сўз ёзилади.

Амалий машғулот:

Мавзу: Мактаб

1. Мактаб.
2. Кўркам, муҳташам.
3. Ўқитади, ўқилади, изланади.
4. Мактабда келажакка пойдевор қурилади.
5. Муассаса.

ФСМУ технологияси

Ушбу технология мунозарали масалаларни ҳал этишда, баҳс-мунозаралар ўтказишда ёки ўқв-семинари якунида (ъалаба, ўқувчи)ларнинг ўқув машғулотлари ҳамда ўтилган мавзу ва бўлимлардаги баъзи мавзулар, муаммоларга нисбатан фикрларини билиш мақсадида ёки ўқув режаси асосида бирор-бир бўлим ўрганилгач қўлланилиши мумкин [7. – Б. 43].

Ф-фикрингизни баён этинг;

С-фикрингизнинг баёнининг сабаби;

М-сабабингизни асословчи мисол;

У-фикрларни умумлаштириш.

Амалий машғулот:

Ф – *ота* - она, мураббий, ўқитувчилар раҳбарлиги остида шахсни камол топтириш учун амалга оширилувчи жараён.

С – *чунки тарбия оиладан бошланиб, таълим муассасаларида давом эттирилади.*

М – *тарбия ё ҳаёт, ё мамот, ё нажот, ё саодат, ё ҳалокат, ё фалокат масаласидир.*

У - *тарбия ё ҳаёт, ё мамот, ё нажот, ё саодат, ё ҳалокат, ё фалокат масаласи бўлиб, тарбия оиладан бошланиб, таълим муассасаларида давом эттирилади ва ота - она, мураббий, ўқитувчилар раҳбарлиги остида шахсни камол топтириш учун амалга оширилади.*

Елпиғич

Бу технология мураккаб ва кўп тармоқли бўлиб, муаммоли мавзуларни ўрганишга қаратилган. Технологиянинг моҳияти шундан иборатки, балки мавзунинг турли тармоқлари бўйича бир йўла ахборот берилади. Айни пайтда, уларнинг ҳар бири алоҳида нуқталардан муҳокама этилади. Масалан, ижобий ва салбий томонлари, афзаллик ва камчиликлари, фойда ва зарарлари билан белгиланади [7. – Б. 45].

“Елпиғич” технологияси бирор мавзу ёки муаммонинг афзал ва камчилик томонларини аниқлаб, қай бири устунлик қилса шуни амалда қўллаш учун ўтказилади. Бунда ватмин қоғозга елпиғич шакли чизишиб, ўртасидан икки қисмга бўлинади. Елпиғичнинг юқори қисмига мавзу ёки муаммо ёзилади (масалан, баҳолашнинг рейтинг тизими). Кейин тагидан чап устунга афзалликлари, ўнг устунга камчиликлари ёзилади. Ўқувчилар

навбатма-навбат муаммонинг афзал ва камчиликларини ёзиб, елпиғични ичини тўлдирадилар. Қайси устуннинг бандлари кўп бўлса, шунга қараб мавзу юзасидан хулоса чиқарилади (масалан баҳолашнинг рейтинг тизимининг авзаллиги устунми ёки камчилиги устунми бандларга қараб хулоса чиқарилади).

Олмос

1. Ҳар бир жуфтликка 9 та жумла ёки ҳикоя бўлган конверт берилади ва уларни олмос шаклидда жойлаш топширилади.

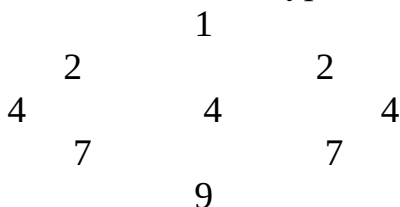
2. Энг муҳим маъноли ва қизиқарли жумла олмоснинг учига жойлаштирилади.

3. Кейинг иккитаси бир хил икки ўринга қўйилади.

4. Ўртада учтаси, тўртинчи, кейинг учтаси эса ети даража ҳисобланади.

5. Олмоснинг пастига қўйилган жумла, гуруҳ томонидан энг муҳим маъноли ва қизиқарли бўлмаган жумла деб ҳисобланиб ёзилади [7. – Б. 110].

Олмос кўриниши

Амалий машғулот:

Узлуксиз таълим-тизими принциплари

Мактабгача таълим

Умумий ўрта таълим

Ўрта махсус касб-хунар

Олий таълим

Олий ўқув юртидан

кейинги таълим

Кадрлар маълакасини ошириш

Мактабдан ташқари таълим

Оила жамиятнинг бир бўлаги

Дебатлар

Дебатлар асосида дарсларнинг ташкил этишнинг кўзда тутилган асосий мақсад муаммонинг ечимини топишда ўқувчи ўзгаларни ўз ёндашувининг тўғрилигига ишонтиришдир [12. – Б. 135].

Дебатларни ўтказилиш тартиби:

1. Ўқитувчи ва депат иштирокчилари синфдан 2 гуруҳга бўлинади.

2. Қулай бўлиши учун ўқитувчининг ўнг томонига, қаршилар эса чап томонга бўлади.

3. Ўқитувчи қисқача муҳокама мазмунини ва икала резолуция вариетларини баён қилади, сўзга чиқувчилар учун вақтни белгилайди.

4. Ўқитувчи дастлаб резолуцияни қўллаайдиганларнинг биринчисига сўз беради ва ундан конструктив аргументларни баён қилиш сўралади. Иложи

бўлса сўзга чикувчилар тартибини ҳар бир гуруҳ аъзолари учун олдиндан белгилаш керак.

Амалий машғулот:

Мавзу: Олий ўқув юртидаги муаммолар

Фикрлар	Қарши фикр
1. Талабалар учун турар жойлар ажратилганлиги	1. Баъзи турар жойларнинг олийгоҳдан узоқлиги
2. Талабаларга степендия берилиши уларга анча моддий ёрдам бўлиши	2. Сепендия 1- ойлик ҳаражатларга етмаслиги
3. Талабаларни ўқув адабиётлар билан таъминланганлиги	3. Дарсларда ўқувчиларнинг даво-мати қониқарли эмаслиги
4. Талабаларнинг фикрлаш қобилияти кенглиги	4. Аммо талабаларнинг ўзаро муоммила маданиятининг яхши эмаслиги (жаргон сўзлардан фойдаланиши)
Хулоса	Хулоса
Олий ўқув юртини тамомлагандан сўнг талабаларга диплом берилиши	Баъзи талабалар ўз ихтисосли бўйича ишламаслиги

Ажжурли арра

“Ажурли арра” моҳиятига аниқлик киритиш учун баъзи бир тавсияларни ёритиш лозим.

1. Ўқитиш жараёнига бу тарзда ёндашилганда ўқувчиларнинг ҳамкорликда ишлашига ва киска вақт ичида катта ҳажмдаги ахборотларни ўзлаштиришларига имкон тугилади.

2. У ёки бу фаолиятни дарсда амалга ошириш учун ўқувчиларга бошланғич ахборотларни узатиш зарурати тугилса, маъруза ўрнини боса оладиган самарали инструментарий ҳисобланади.

3. Ўқитувчи мураккаб мазмунли мавзулар бўйича ўқувчиларни дарсга тайёрлаш учун олдиндан уларнинг ҳар бирига мулжалланган алоҳида ахборотли пакет тайёрлайди. Унда дарсликдан, қўшимча тарзда газета, журнал, мақолалардан материаллар бўлиши керак.

4. Ҳар бир ўқувчи 2 гуруҳ таркибида иштирок этди: дастлаб “уз уйи” (бирламчи) гуруҳига, кейин эса “эксперт” гуруҳига бирлашиб, ўқув элементларини Мустақил ўрганишади. Эксперт гуруҳини тезда ташкил этиш учун ўқувчилар олган ахборотли пакетларда ҳар бир мавзуга оид материаллар бир хил рангдаги қоғозларга ёзилган ёки рангли калам билан қоғознинг бирор бир бурчаги буялгани маъкул.

5. Ҳар бир гуруҳда 3 тадан 5 тагача киши (ўқувчилар сонига қараб) бўлиши мумкин. Ҳар бир ўқувчи “уз уйи”дагиларни ва қайта учрашиш жойини аниқлаб олиши керак.

6. Ўқитувчи ўқувчиларни “рангли” топшириқлар асосида гуруҳга бирлашишини таклиф этади ва улар алоҳида мавзулар бўйича экспертга айланади. Мисол учун, “кизил”ларни синф хонаси охирида, “кук”ларни эса мактаб йўлакчасида учрашиши белгиланади. Ҳар бир эксперт гуруҳда 3 тадан кам ўқувчи бўлмаслиги керак.

7. Гуруҳларга ахборотли пакет таркатилади. Хар қайси гуруҳ турли хил материаллар тўпламини олишлари ва уларни ўқиши, муҳокама қилиши, айнан шу ахборотлар бўйича экспертга айланиши лозим. Ўқув материаллари бўйича “эксперт” бўлиши учун ўқувчиларда вақт етарли бўлиши керак. Бу учун агар материаллар мураккаб ва катта бўлса, эҳтимол, бир дарс тўлиқ талаб қилинади.

8. Ўқувчиларга қуйидагича топшириқлар берилади:

- пакетдаги материалларни кунт билан урганинг ва муҳокама қилинг;
- бир-бирингиздан суранг ва ўқув материалларини хар бирингиз тушуниб олганингизга ишонч ҳосил қилинг;
- ўз “уйингиз” гуруҳини ўқитиш зарурлигини ҳисобга олиб материалнинг муҳим ўқув элементларига эътиборни қаратинг.

9. Ўқувчиларнинг уз “уйларига” қайтишларини илтимос қилинг. Хар бири уз “уйи”- гуруҳига ахборот беради. Шаксиз, “уй” гуруҳида эксперт гуруҳларидан биттадан ўқувчи бўлиш шарт. Ўқувчи урганиб келган материалларни уз гуруҳи ўқувчиларига ургатиш жавобгарлигини буйнига олиш лозим. Бу жараён ўқув материалининг ўзлаштириш зарурлигига қараб яна бир соат давом этиши мумкин.

10. Ўқувчилар бир-бирларидан ахборотларни ўрганишиб бўлишгач, ўқитувчи олдиндан режалаштирган фаолият турини утказиши мумкин .

Ажжурли арра тузулиши жиҳатидан қуйдаги босқичларни қамраб олади.

1. Топшириқни бўлиш – топшириқ ва матнли материаллар бир неча асосий қисмларга қирқилади.

2. Бирламчи гуруҳлар - хар бир гуруҳ аъзолари қирқилган мавзунини олади.

3. Эксперт гуруҳлар – қўлидан бир мавзуга оид ўқув топшириқлари мавжуд бўлган ўқувчилар мавзунини муҳокама қилиш бошқаалаарга ўргатиш режасини эгаллаш учун эксперт гуруҳга бирлашадилар.

4. Бирламчи гуруҳлар – ўқувчилар ўзларининг бирламчи гуруҳларига қайтаадилаар ва эксперт гуруҳларига ўрганганларини ўқитишади.

Мунозара

Бу метод ёрдамида ўқувчиларга муайян муаммо бўйича тўлиқ ахборот етказилади, мунозара учун танланган мавзунини ўқувчилар аёвсиз ҳужум қиладилар ва натижада муаммога тегишли маълумотлар атрофлича ўрганади.

Мунозарани ўтказиш методикаси;

1. Мунозара олиб борилиши мавзунини олдиндан танлайди ва иштирокчиларни таклиф этади.

2. Бошловчи иштирокчиларга ақлий ҳужум топширигини берди ва унинг қоидалари билан таништиради [12. – Б. 130].

Ўз ўрнингни топ

Агар синфда у ёки бу мавзу бўйича тортишувлар вужудга келса бу метод ёрдамида муаммонинг ечимини топиш мумкин. Ундан кўпинча дарсинг кириш қисмида фойдаланишади ва утилаётган мавзунини ўрганишга турли хил ёндашувлар мавжудлиги намоёниш этилади. Бу бир томондан. Иккинчидан, ўқувчиларга ўз фикрини баён қилишга, мулоқот кўникмаларини қайтадан тузатишга имкониятлар мавжуд бўлади. Учинчидан, дарс сўнгида ўқитувчи томонидан мавзунини ўзлаштириш даражасини баҳолаш аниқ амалга оширилади. “Ўз ўрнингни топ” методи қуйидагилардан иборат:

1. Синфнинг ёки аудиториянинг қарама-қарши бурчакларига 2 плакат осилади уларнинг бирига “Розиман”, “Рози эмасман” деб ёзилади.

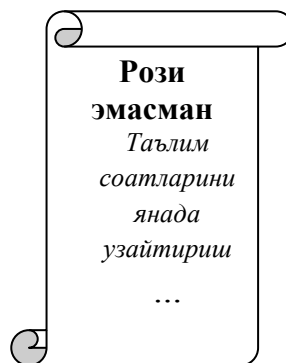
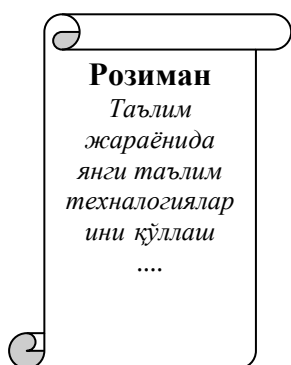
2. Плакатнинг баъзи бир мавзуга оид саволлар бўйича билдирилган қарамма – қарши фикрлар ҳам ёзилиши мумкин. Дарсни муҳокама қилиш қоидалари муҳокама қилинади.

3. Қаралаётган муаммо юзасидан ўз фикрларига мос келадиган плакат ёнига бориши зарурлиги таклиф этилади.

4. Бўлинган ўқувчилардан ўз қарашларини асослаш сўралади. Бу пайтда бир гуруҳдан 2 чи гуруҳга ўтиш руҳсат этилади.

5. Муаммо бўйича фикрлар билдирилгач ўқувчилар ичидан мунозара давомида ўз нуқтаи назарларини ўзгартирганлар ва бошқа гуруҳга ўтувчилар ўз ўрнини ўзгартириш сабабларини асослаши керак бўлади.

6. Энг ишончли фикр айтган ўқувчи рағбатлантирилади [12. – Б.131].

Кичик гуруҳларда ишлаш

Кичик гуруҳларда ишлаш ўқувчиларнинг дарсда фаоллигини таъминлайди, ҳар бири учун мунозарада қатнашиш ҳуқуқини беради, бир-биридан синфда ўрганишга имкони туғилди, бошқалар фикрини кадрлашга ўргатади [12. – Б.132].

1. Фаолиятни танлаш.
2. Зарурий асос яратиш.
3. Гуруҳни шакллантириш.
4. Аниқ йўл-йўриқ кўрсатиш.
5. Қўллаб қуватлаш ва йўналтириш.
6. Муҳокама қилиш, баҳолаш.

Блиц-сўров

Ушбу усул талаба (ўқувчи)ларни, ҳаракатлар кетма-кетлигини тўғри ташкил этишга, мантиқий фикрлашга ўрганалаётган предмет асосидан хилма-хил фикрлар маълумотлар ичидан кераклигини танлаб олишни, шу билан бир қаторда, ўзгалар фикрини ўтказа олиш ҳамда ўз фаолияти, кунини режалаштира олишни ўргатишга қаратилган [7. – Б.40].

Лабиринт технологияси

Технология талаба (ўқувчи)ларнинг ўқув ва ҳаётий фаолиятларида учрайдиган турли ҳолат ва вазиятлардан ўз обрўларини сақлаган ҳолда чиқиш, вазиятни тўғри баҳолаш ва тезлик билан керакли ечимини топиш кўникмаларини шакллантириш, шу борадаги малакаларини оширишга кўмаклашиш, уларнинг фикрлаш қobiliятини ва нурқий фаолиятини ўстириш ҳамда мулоқот қилиш маданиятини шакллантириш [7. – Б. 39].

Ўқитувчи машғулот бошланиши олдидан талабалар учун, стуллардан доира шаклидан жой тайинлайди.

1. Муаммо берилади.
2. Муаммонинг 2 ечими ўқитувчи томонидан берилади.
3. Ўқувчи 1 та вариантни танлайди.
4. Танланган вариантлар изоҳланади (нима учун танланганини).
5. 3 та кишидан иборат гуруҳларга бўлинади.
6. Энг қизиқарли муаммо ишлаб чиқилади.

Муаммо: Илмий-амалий конференциялар мавзуларининг хилма-хиллиги.

Вариантлар:

1. *Муаммо ечими* - Таълимнинг илмий мунтазам ва изчил бўлишга ундайди.

2. *Муаммо ечими* - Таълим тизимида фанлар алоқадорлигини оширади.

Талаба (Ўқувчи) - Таълим тизимида фанлар алоқадорлигини оширади вариантини танланди.

Танланган вариант изоҳланади: Чунки таълим тизимида фанларнинг бир-бири билан ўзаро алоқадорлиги, мустақил фикрлашга ва ахборот кўламини кенгайтишига ёрдамлашади.

Биринчи гуруҳ:

Талаба :

Талаба :

Муаммони ишлаб чиқиш:

Машғулот муаммоси бир неча фанлар алоқадорлигида ўрганилади

Дарслаар мавзусига турли фанлар орқали ёндашилади.

Дарснинг қизиқарли томони кучаяди.

Тақдимот:

Кунгабоқар

Талабалар 4-5 кишидан иборат бўлган гуруҳларга бўлинади. Ўқитувчи ўқув предмети мавзусидан келиб чиқиб, ўртага 1та муаммо ёки асосий муаммодан келиб чиқиб ҳар бир гуруҳга биттадан муаммо ташлайди. Ҳар бир гуруҳ биттадан кунгабоқар ясаб, унинг марказига доира ёпиштириб, барглар ёпиштиради [7. – Б.109].

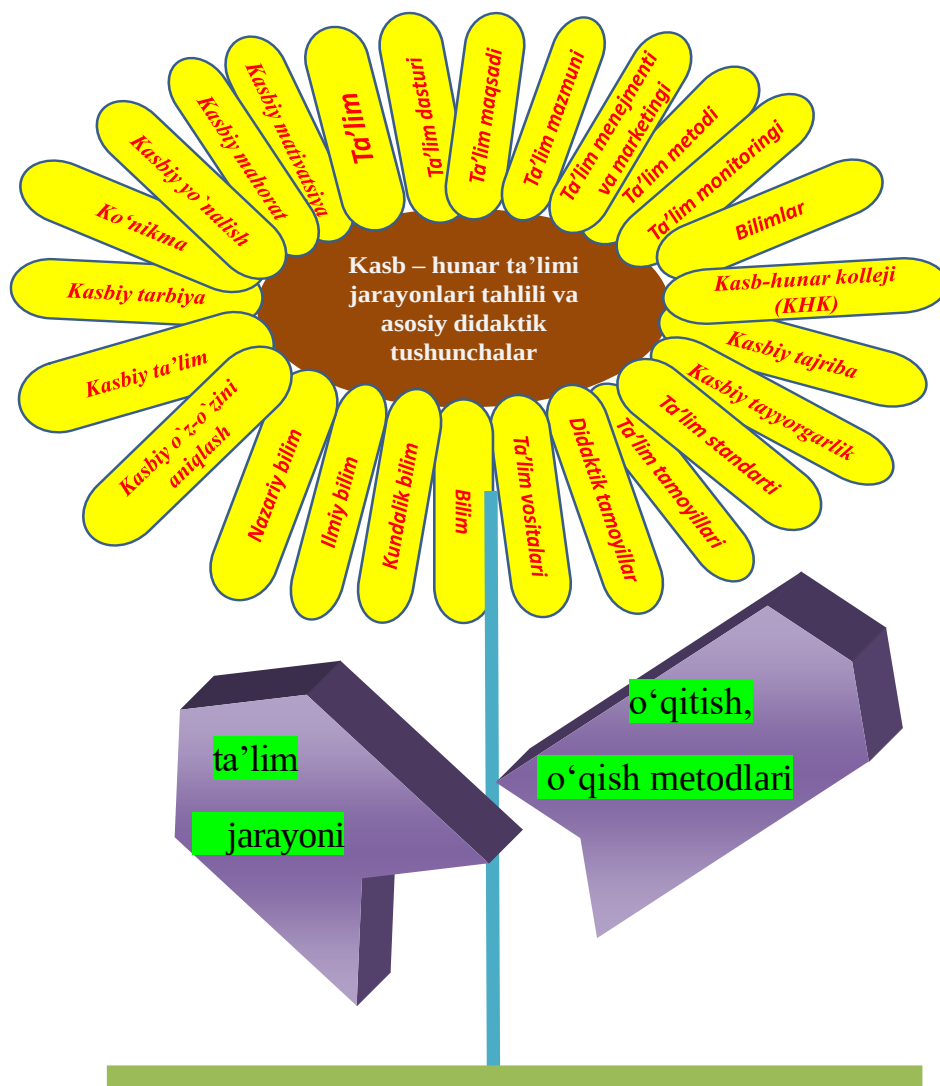
Мавзуга қараб доирага умумий битта муаммо ёки ҳар бир гуруҳнинг муаммолари ёзилиб доскага ёпиштирилади.

Ажратилган вақт ичида (5-10 минут) гуруҳлар биргаликда фикрлашиб, умумий ёки алоҳида бир-бирларининг муаммолари билан фикр алмашмоқчи бўлсалар фикрларини баргга ёзиб, ўша гуруҳ муаммоси ёзилган гулга жойлаштирилади ва ҳар бир гуруҳнинг муаммоли гули вақт ўтиши билан ўсиб бораверади [7. – Б.109].

Амалий машғулот:

Мавзу: Касб – ҳунар таълими жараёнлари таҳлили ва асосий дидактик тушунчаларнинг таълим жараёнидаги ўрни.

Гуруҳларга ажратилади. Ажратилган вақт (5-10минут). Биринчи гуруҳ иши қуйидагича тақдимот қилиши мумкин:

Биламан, билмайман, билишни ҳоҳлайман

Бу технологияда ҳар бир талаба ёки ўқувчининг янги фан юзасидан билимини билиш учун ва билишни ҳоҳлайдига ва билмайдиган маълумотларни жадвал асосида ифодалайди. Ўқитувчи эса шунга асосан дарсни олиб боради.

Биламан	Билмайман	Билишни ҳоҳлайман

Амалий машғулот:

Мавзу: Касб-ҳунар таълимининг дидактик тизимлари

Биламан	Билмайман	Билишни ҳоҳлайман
1. Дидактика 2.	1. Касб-ҳунар таълими 2.	1. Дидактик принциплари 2.

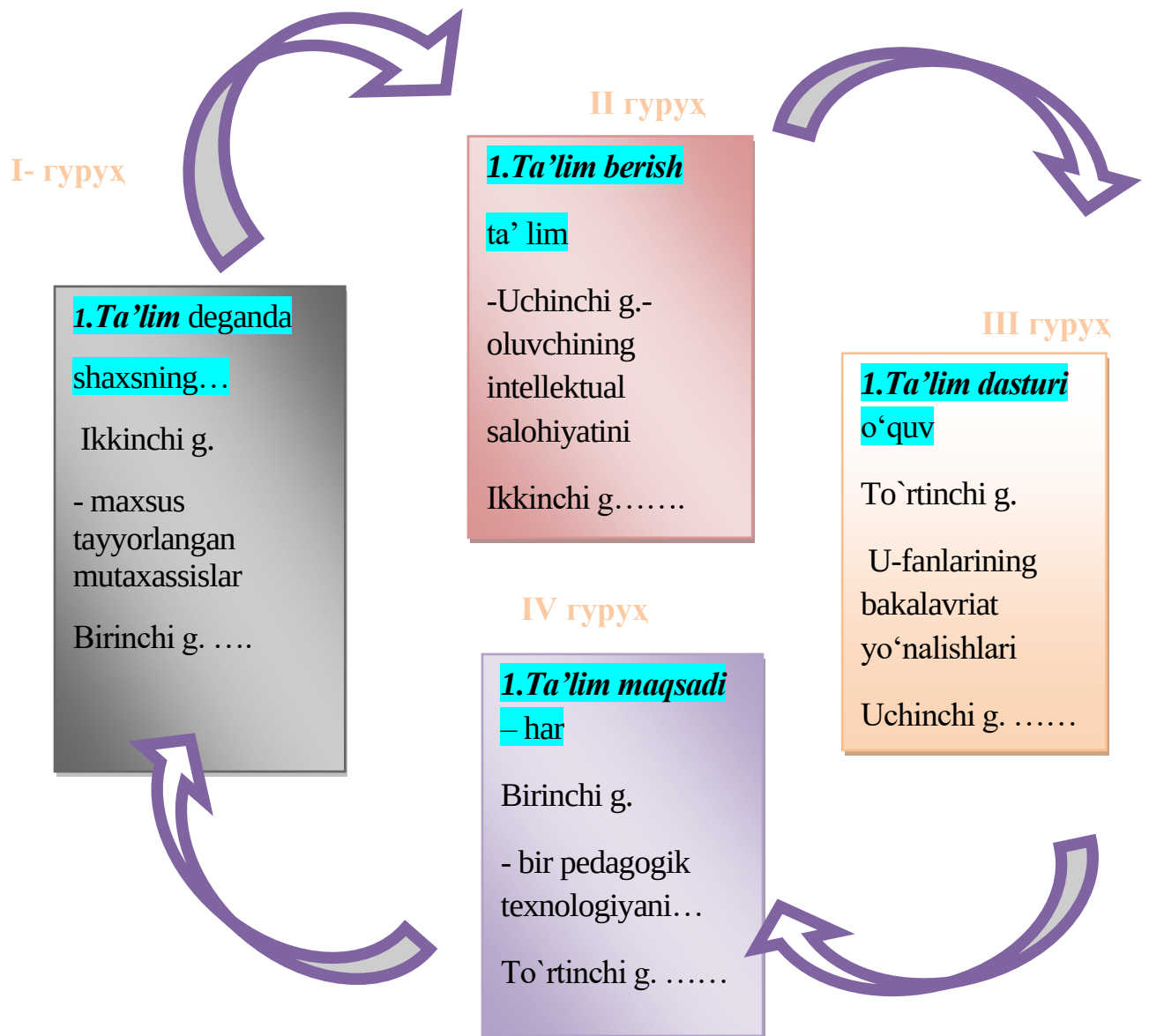
3x4 технологияси

Ушбу машғулот талаба (ўқувчи)ларни аниқ бир муаммони (ёки бирор мавзунинг) яқка ҳолда (ёки кичик жамоа бўлиб) фикрлаб ҳал этиш, ечимини топиш, кўп фикрлардан керагини танлаш, танлаб олинган фикрларни умумлаштириш ва улар асосида қўйилган муаммо (ёки мавзу) юзасидан бир тушунча ҳосил қилишга, шунингдек, ўз фикрларини маъқуллай олишга ўргатади. Бу технология талабалар билан аввал яқка ҳолда, сўнгра уларни кичик гуруҳларга ажратилган ҳолда ёзма равишда ўтказилади [7. – Б.34-35].

Технологиянинг қўлланилиши:

1. Гуруҳларга ажратилади 4 та гуруҳга .
2. Гуруҳларга ёзувли варақлар тарқатилади.
3. Ўқитувчи кичик гуруҳ аъзоларини тарқатма материалга ёзилган асосий фикрни фақат 3 та фикр яний 3 та сўз ёки 3 сўз брикмаси ёки 3 та гап билан давом эттирилиши мумкин эканлиги ўқитирилади.
4. Гуруҳларда иш бажарилади.
5. Гуруҳ аъзолари ўринларидан туриб соат мида бўйича жойларни ўзгартиради.
6. Янги жойга келган гуруҳ аъзолари шу ерда қолдирилган тарқатма материаллардаги фикрлар билан танишиб яна 3 тадан ўз фикрларини ёзади. 3 та гап ёки 3 та сўз .
7. Яна жойлар ўзгартирилади 1- гуруҳ ўз жойига келгунча жой алмашади.
8. Ўз жойларига қайтиб келган кичик гуруҳлар умумлаштирилади, таъриф ёки қоида ёзади
9. Тақдимот гуруҳлар ўз қоида ёки таърифларини ёзадилар.
10. Ўқитувчи баҳолайди.

Амалий машғулот:

Кластер

Фикрларнинг тармоқланиши – бу педагогик стратегия бўлиб, у ўқувчиларнинг бирон-бир мавзуни чуқур ўрганишларига ёрдам бериб, ўқувчиларни мавзуга тааллуқли тушунча ёки аниқ фикрни эркин ва очиқ узвий боғлаган ҳолда кетма-кетликда тармоқлашни ўргатади.

Фикрларни тармоқлаш қуйидагича ташкил этилади:

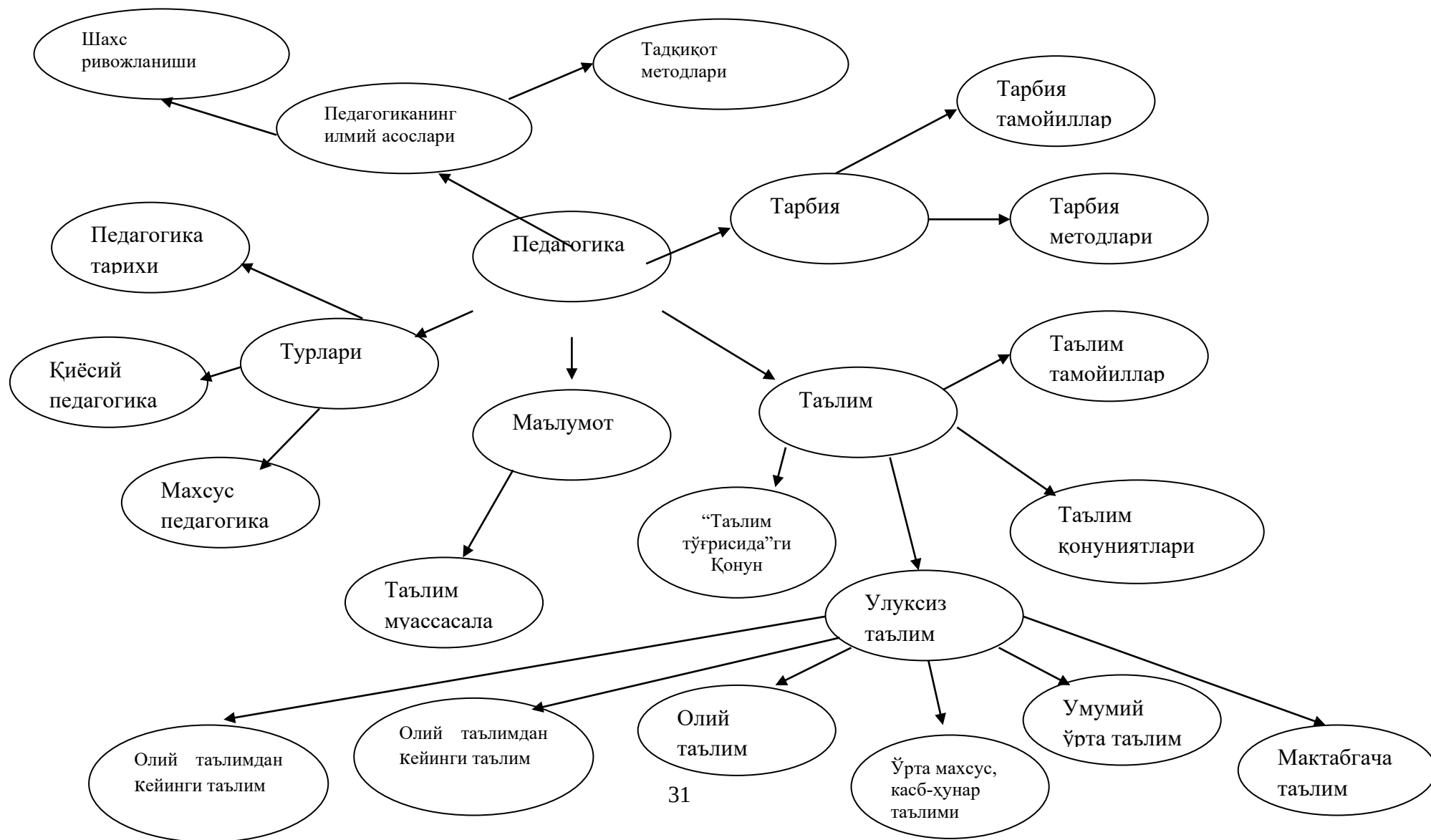
1. Хаёлга келган ҳар қандай фикр бир сўз билан ифода этиб кетма-кет ёзилади.

2. Фикрлар тугамагунча ёзишда давом этавериш керак, Мабодо фикрлар тугаб қолса, у ҳолда янги фикр келгунча бирон расм чизиб туриш.

3. Дарсда имкон борича фикрларнинг ва ўзаро боғлиқлик кетма-кетлигини кўпайтиришга ҳаракат қилиниши лозим[7. – Б. 98].

Амалий машгулот:

Мавзу: Педагогика

**ЎҚУВ ЖАРАЁНИДА ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН
ФОЙДАЛАНИШ БЎЙИЧА ЎЗЛАШТИРИЛГАН
БИЛИМЛАРИНИ СИНАБ КЎРИШ УЧУН ТЕСТ
ТОПШИРИҚЛАРИДАН НАМУНАЛАР**

1. Технология сўзининг луғавий маъноси?

А. “Технология” – инглизча сўз бўлиб, “techne” усталик, ҳунар ва “logos” “тушунча” “ўргатиш” демакдир.

В. “Технология” – французча сўз бўлиб, “techne” амал, мактаб ва “logos” маскан, ўргатиш демакдир.

С. “Технология” – грекча сўз бўлиб, “techne” маҳорат, санъат ва “logos” тушунча, ўргатиш демакдир.

Д. “Технология” – немисча сўз бўлиб, “techne” билим, кўникма ва “logos” таълимот, мазмун демакдир.

2. “Таълим технологияси” тушунчаси тушунчасига нисбатан кенгдир.

А. “Таълим методи”

В. “Таълим усули”

С. “Таълим шакли ”

Д. “Таълим методикаси”

3. «Педагогик технология» журнали қачон ва қаерда нашрдан чиқа бошлаган?

А. 1965 йил Японияда

В. 1964 йил Англияда

С. 1963 йил Италияда

Д. 1961 йил АҚШда

4. Қайси метод мумкин қадар катта миқдордаги ғояларни йиғиш, талабаларни айти бир хил фикрлаш инерциясидан ҳоли қилиш, ижодий вазифаларни ечиш жараёнида дастлаб пайдо бўлган фикрларни йиғиш мақсадини ўз олдига қўяди?

А. “Ақлий ҳужум”.

В. “Брейнсторминг”.

С. “Брейнрайтинг”.

Д. “Тармоқлаш” методи.

5. SWOT деганда нимани тушунаси?

А. Имконият, ожизлик, таҳдид, куч.

В. Ожизлик, имконият, таҳдид, куч.

С. Куч, ожизлик, имконият, таҳдид.

Д. Таҳдид, ожизлик, имконият, куч.

6. Қуйидаги таърифларнинг қай бири ЮНЕСКО томонидан берилган?

А. Таълим технологияси илмий ва бошқа билимларнинг амалий масалаларни ҳал этишда тизимли равишда қўллашдан иборат.

В. Педагогик технология таълимини тизимлаштириш ёки синфда ўқитишни тизимлаштириш ғояларини педагогикага тадбиқ этишдан иборат.

С. Педагогик мақсадларга эришишда фойдаланиладиган барча шахс, амалий ва методий воситаларнинг тизимлашган мажмуи ва уларни фаолият кўрсатиш тартиби.

Д. Педагогик технология-таълим шакллариини мақбуллаштириш учун инсон ва техник ресурсларни ҳамда уларнинг ўзаро таъсирини эътиборга олган ҳолда, ўқитиш ва билимларни ўзлаштириш жараёнини яратиш, қўллаш ва аниқлашнинг тизимий методидир.

7. Технологик жараён тушунчасига таъриф беринг?

А. Технологик жараён – ишлаб чиқариладиган маҳсулотга ишлов беришнинг ягона жараёнини ҳосил қилувчи технологик операцияларнинг бирлиги.

В. Технологик жараён – ишчи томонидан ўзининг иш жойида бажариладиган, якунига етказилган ҳаракат кўринишидаги жараённинг бир қисми.

С. Технологик жараён – маълум бир маҳсулотни ишлаб чиқариш технологик операцияларини кетма-кетлигини баён қилувчи ҳужжат.

Д. Технологик жараён – барча техник жараёнларни изчил бажаришнинг намунавий йиғиндиси.

8. аудиториядаги руҳий тарангликни енгитиш, гуруҳнинг шаклланиш жараёнини тезлатиш, мулоқот, ахборот алмашинувини йўлга қўйиш, самимийлик ва ҳамкорлик муҳитини яратишга ёрдам беради.

А. “Ишбилармон ўйини”.

В. “Музёра”.

С. Ролли ўйин.

Д. “Ақлий ҳужум”.

9. Технологик харита нима?

А. Технологик харита – ишлаб чиқариладиган маҳсулотга ишлов беришнинг ягона жараёнини ҳосил қилувчи техник операцияларнинг асосий ҳужжати.

В. Технологик харита – ишчи томонидан ўзининг иш жойида бажариладиган, якунига етказилган ҳаракат кўринишидаги жараённинг бир қисмини ифодаловчи ҳужжат.

С. Технологик харита – маълум бир маҳсулотни ишлаб чиқаришда технологик операцияларини кетма-кетлигини баён қилувчи ҳужжат.

Д. Технологик харита – барча техник ҳаракатларни бошқаришга оид ҳужжатлар мажмуаси.

10. Қайси қаторда таълим технологияси босқичларининг кетма-кетлиги тўғри кўрсатилган?

А. Тайёрлов, лойиҳалаш, таҳлил қилиш, бажариш, баҳолаш.

В. Тайёрлов, лойиҳалаш, бажариш, таҳлил қилиш, баҳолаш.

С. Тайёрлов, лойиҳалаш, бажариш, баҳолаш, таҳлил қилиш.

Д. Тайёрлов, бажариш, лойиҳалаш, таҳлил қилиш, баҳолаш.

11. Таксономия тушунчаси қайси тилдан олинган ва у қайси фанда ишлатилган ҳамда бу тушунчани биринчи марта ким таклиф этган.

А. Таксономия сўзи рус тилидан олинган бўлиб, у биология фанда ишлатилган ҳамда бу тушунчани биринчи марта рус олими В.П.Беспалько фанга киритган.

В. Таксономия сўзи инглиз тилидан олинган бўлиб, у биология фанда ишлатилган ҳамда бу тушунчани биринчи марта инглиз олими Ф.Гамелтон фанга киритган.

С. Таксономия сўзи немес тилидан олинган бўлиб, у биология фанда ишлатилган ҳамда бу тушунчани биринчи марта америкали олим Ч.Рассел фанга киритган.

Д. Таксономия сўзи юнон тилидан олинган бўлиб, у биология фанда ишлатилган ҳамда бу тушунчани биринчи марта америкалик олим Б.Блум фанга киритган.

12. Қайси методда 6 гуруҳ (ҳар бирида 6 кишидан) иштирокчилари ўқитувчи томонидан ўртага ташланган муаммони 6 минут мобайнида муҳокама қиладилар?

А. “6х6х6”.

В. “Меню”.

С. “АРИЗ-ТРИЗ”.

Д. “3х4”.

13. “Кунгабоқар” қандай метод?

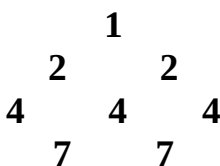
А. Доирада мавзуга қараб ёки умумий битта муаммо ёки ҳар бир гуруҳнинг муаммолари ёзилиб, доскага (деворга, тахтачага) ёпиштирилади (етарли миқдорда қоғоз барглари олдиндан тайёрлаб қуйилиши керак).

В. Ажратилган вақт ичида гуруҳлар биргаликда фикрлашиб умумий муаммо ёки бир бирларининг муаммолари бўйича фикр билдирмоқчи бўлсалар, аниқланган фикрни баргга ёзиб, уни ўша гуруҳ муаммоси ёзилган гулга жойлаштириб қўядилар.

С. 4-5 кишидан иборат гуруҳларга бўлинади. Ўқитувчи ўқув предмети мавзусидан келиб чиқиб ўртага битта муаммони ёки асосий муаммодан келиб чиқиб ҳар бир гуруҳга биттадан муаммо ташлайди. Ҳар бир гуруҳ кунгабоқар ясаб, унинг марказига доира жойлаштириб, барглари ёпиштирилади.

Д. Ҳамма жавоблар тўғри.

14. Ҳар бир жуфтликка 9 та жумла (ҳикоя) бўлган конверт берилади ва уларни қуйидаги шаклда қайси методда жойлаштириш топширилади?

- А. “Олмос”.
- В. “Меню”.
- С. “АРИЗ-ТРИЗ”.
- Д. “3x4”.

15. Қайси метод конкрет вазият, ҳодисага асосланган ўқитиш методи ҳисобланади?

- А. “Меню”.
- В. “АРИЗ-ТРИЗ”.
- С. “3x4”.
- Д. “Кейс-стади”.

16. Оғзаки баён қилиш методи бўлиб, ўқувчиларнинг билимларни аста-секин ўзлаштиришларига олиб келувчи пухта ўйланган саволлар системасига қайси метод мисол бўла олади?

- А. “Сухбат” методи.
- В. “Аквариум” методи.
- С. “Кейс-стади” методи.
- Д. Тўғри жавоб йўқ.

17. Ўқувчиларни гуруҳларга ажратиш қандай амалга оширилади?

- А. Ҳоҳишига кўра, тасодикий.
- В. Белги (символ), лидер орқали.
- С. Ўқитувчи танлови.
- Д. Ҳамма жавоблар тўғри

18. Педагогик технологиянинг энг муҳим ютуқларидан бири нима?

А. Тестлар фондини, ўқув жараёнининг боришини тўла қамраб олган назорат-текширув топшириқлар тўпламини яратилиши

- В. Интерфаол усулларнинг қўлланиши
- С. Мақсадларнинг аниқ белгиланиши
- Д. Талабаларнинг мустақил фикрлашга ундовчи ягона тизим яратилиши

19. Гуруҳлар билан танишиш қандай амалга оширилади?

- А. Анкета, интервью
- В. Музёра, предметли (копток, шар ва б.)
- С. Санок (30 гача санаш)
- Д. Ҳамма жавоблар тўғри.

20. Танқидий фикрлаш, мантиқни шакллантиришга имконият яратиб, фикрларни оғзаки ва ёзма ифодалашни қайси технология амалга оширади?

- А. “Модул” технологияси.
- В. “Бумеранг” технологияси.
- С. “Блиц-сўров”.
- Д. “Лабиринт” технологияси

21. “Меню” методи қандай тартибда амалга оширилади?

А. Топшириқ берилади, “Тиллар” узун қирқилган қоғозлардан фойдаланилади.

В. Кичик гуруҳ бўлиб ишланади.

С. Якка тартибда ишланади.

Д. Ҳамма жавоблар тўғри.

22. “Розиман” ва “Рози эмасман” деб ёзилган плакатлардан қандай методда фойдаланилади?

А. “Ўз ўрнингни топ” методи.

В. “Меню” методи.

С. “Дебат” методи.

Д. “Қарорлар шажараси” методи.

23. Педагогик технологиянинг энг асосий хусусияти нимадан иборат?

А. Илмийлик.

В. Амалийлик.

С. Тавсифийлик.

Д. Ҳамма жавоблар тўғри.

24. Таълим жараёни «технологиялаштириш» нимани англатади?

А. Таълимни ўқитишнинг техник воситалари ёрдамида ташкил этишни билдиради.

В. Таълимни ишлаб чиқариш билан боғлаб, уни юксак даражада технологиялашган ишлаб чиқариш корхонасида амалга оширишни билдиради.

С. Таълим мақсадларига эришишда таълим жараёни ўқитувчининг шахсий маҳоратига боғлиқ бўлмаган ҳолда, универсал тарзда лойиҳалашганлигини билдиради.

Д. Барча жавоблар тўғри.

25. Ахборотларни лўнда, қисқа баён қилиш, воқеа, ҳодиса, жараёни бир неча сўзлар воситасида ифодаладиган метод нима?

А. “Синквейн” методи.

В. “Инсерт” методи.

С. “Кластер” методи.

Д. Мультимедиа технология.

26. Ўқув предметининг ўзига хос хусусиятларини эътиборга олиб, таълим самарадорлигини ошириш мақсадида ўқув материални йирик туркумларга ажратиб ўргатиш, унинг махсус бўлимларига педагогик технологияларни татбиқ қилиш тушуниладиган технология нима?

А. “Синквейн” методи.

В. “Модул” технологияси.

С. “Кластер” методи.

Д. Мультимедиа технология.

27. “Ажурли арра” методи қандай босқичларни ўз ичига олади?

А. Бирламчи ва эксперт гуруҳлар.

В. Топшириқни бўлиш, бирламчи гуруҳлар, эксперт гуруҳлар.

С. Топшириқни бўлиш, бирламчи гуруҳлар, эксперт гуруҳлар, бирламчи гуруҳлар.

Д. Тўғри жавоблар йўқ.

28. “Инсерт” методининг схемасини кўрсатинг:

А. “Б.Б.Б”.

Б. “6x6x6”.

С. “3/3”, “4/4”, “5/5”.

Д. “V + ? –”.

29. “Кластер” методи қандай мазмунни билдиради?

А. Тушунчаларни тармоқлашни.

Б. Тушунчаларни изоҳлашни.

С. Тушунчаларни тартиблашни.

Д. Тушунчаларни ифодалашни.

30. Инновация сўзининг маъноси нима?

А. Замонавийлик.

Б. Илғор.

С. Янгилик.

Д. Ноанъанавийлик.

Тўғри жавоблар калити

Савол	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Жавоб	С	А	Д	А	С	Д	А	В	С	В	Д	А	Д	А	Д
Савол	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Жавоб	А	Д	С	Д	В	Д	А	Д	С	А	В	С	Д	А	С

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 1992. – 47 б.
2. Каримов И. Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. – Тошкент: Шарқ, 1997. – 64 б.
3. Каримов И. Баркамол авлод орзуси. – Тошкент: Шарқ, 1999. – 181 б.
4. Каримов И. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008. – 176 б.
5. Азизхўжаева Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Тошкент, 2006.
6. Абдуқудусов О.А., Рашидов Ҳ.Ф. Касб-ҳунар педагогикаси. – Т.: ЎМКХТТКМОУҚТИ, 2009. – 238 б.
7. Ишмуҳамедов Р, Абдуқодиров А, Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар. – Тошкент: Истеъдод, 2008. – 180 б.
8. Ишмуҳамедов Р, Абдуқодиров А, Пардаев А. Тарбияда инновацион технологиялар. – Тошкент: Истеъдод, 2010. – 141 б.
9. Камолдинов М., Ваҳобжонов Б. Инновацион педагогик технология асослари. – Тошкент: Талқин, 2010. – 128 б.
10. Мавлонова Р. А., Раҳмонқулова Н. Ҳ. Бошланғич таълимнинг интеграциялашган педагогикаси. – Т., 2006. – 99 б.
11. Мавлонова Р., Тўраева О., Холиқбердиев К. Педагогика. – Т.: Ўқитувчи, 2001. – 512 б.
12. Маҳкамова М. Педагогик технологиялар. – Тошкент: Фан ва технологиялар, 2012. – 184 б.
13. Педагогикадан атамалар луғати. – Тошкент: Фан, 2008. – 195 б.

МУНДАРИЖА

Кириш.....	4
I БОБ. ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ УМУМИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	5
1.1. Педагогик технология тушунчаси	5
1.2. Таълим технологиялари чизма ва жадвалларда	9
II БОБ. ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ АМАЛИЁТГА ЖОРИЙ ЭТИШ.....	13
2.1. Ўқув жараёнида таълим технологияларни қўллаш услубияти.	13
2.2. Ўқув жараёнида таълим технологиялардан фойдаланиш бўйича ўзлаштирилган билимларини синаб кўриш учун тест топшириқларидан намуналар.	32
ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	38